

Wat jij wil, wil ik ook

Het werk van de Franse cultuurfilosoof René Girard begint ook in Nederland enige bekendheid te krijgen. In oktober vorig jaar gaf de VU hem een eredoctoraat, hij werd voor de IKON geïnterviewd, in mei verschijnt zijn eerste boek in het Nederlands en waarschijnlijk komt er eind september een symposium rond hem in Rotterdam. Girard beweegt zich op een buitengewoon breed terrein en komt met zijn probleemstellingen op zulke uiteenlopende gebieden als literatuurwetenschap, antropologie en sociologie, maar ook bijvoorbeeld op het terrein van de economie en de psychiatrie. Zijn ideeën over cultuur en samenleving zijn gebaseerd op drie begrippen: *mimèsis* (nabootsing), geweld en zondebok. Als alle mensen zouden ophouden elkaar na te doen, zouden alle cultuurvormen verdwijnen, stelt hij. Tegelijk is imitatie gevaarlijk omdat wij begeren wat een ander begeert. Deze ideeën die Girard ontwikkelde na lezing van de klassieken uit de westeuropese literatuur (Cervantes, Flaubert, Stendhal, Dostojewski, Proust) kunnen ook licht werpen op het voorkomen van rivaliteit. Wie *Hedonia* van Kees van Kooten gelezen heeft, weet hoe de begeerte van de een door de ander kan worden opgewekt en in stand wordt gehouden.

Rivaliteit komt al op jonge leeftijd voor. Als je naar kinderen kijkt die met poppen of blokken spelen, zie je dat het ene kind altijd precies datgene wil hebben waar de ander mee bezig is. Al is er speelgoed in overvloed, ruzie om net dat ene toch dikwijls voor. De sporen van het toenemende geweld in de loop van de geschiedenis, dat het gevolg zou zijn van dergelijke rivaliteit, vinden we volgens Girard terug in allerlei mythische voorstellingen, riten en offers. Belangrijk daarbij is dat in een situatie van grote chaos vaak een zondebok wordt aangewezen, die verantwoordelijk wordt geacht voor het kwaad in de gemeenschap.

Ook pedagogen voelen zich aangesproken door de hypothesen die Girard naar voren brengt. Op een colloquium in Frankrijk waarvan onlangs het verslag is verschenen, werd veel aandacht besteed aan het 'mimetisch verlangen' en de problemen in de klas. In een leersituatie spelen de verschijnselen waar Girard het over heeft, natuurlijk een grote rol: in een bepaalde traditie wordt leren zelfs als één grote nabootsing opgevat. Ook de motivatie om te leren wordt door sommigen ontleend aan het feit dat iemand anders er goed in is; concurrentie in de klas tiert welig. Maar ook andere verschijnselen hebben met begeerte en rivaliteit te maken. Een leerling kan ja-loers zijn op een klasgenoot die veel aandacht van de leraar krijgt. Of allerlei mechanismen waarmee leerlingen een bepaald kind van spelletjes uitsluiten (zondebok). Ook bepaalde houdingen (non-chalance bijvoorbeeld) imiteren leerlingen

van elkaar. De pedagoog Claude Seibel merkt nog op hoe leerlingen in een klas tegengestelde boodschappen krijgen: aan de ene kant en opdracht als 'leer', soms te interpreteren als 'doe mij maar na', en aan de andere kant 'je komt toch nooit zo ver'. Zo leert een kind ook de context van het leren, en het lukt natuurlijk lang niet alle leerlingen daar goed op in te spelen.

De verschijnselen die Girard in zijn werk bespreekt, zijn dikwijls niet origineel, maar het perspectief van waaruit hij ze beziet werpt er dikwijls een verrassend licht op.

(Bron: *Colloque de Cerisy, Violence et vérité. Autour de René Girard.* (Paris, Grasset, 1985))

